

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

KUR'AN MEÂLLERİ SEMPOZYUMU

-eleştiriler ve öneriler-

(I)

24-26 Nisan 2003

İZMİR

DÜZENLEYEN

Diyanet İşleri Başkanlığı

&

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ANKARA—2007

Tertip Heyeti:

Prof. Dr. Ömer DUMLU
Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR
Yard. Doç. Dr. Mustafa ÖZEL
Araş. Gör. Dr. Muammer ERBAŞ
Araş. Gör. Ziya ŞEN

Redaksiyon

Dr. Ömer MENEKŞE

Tashih

Dr. Kıyasettin KOÇOĞLU
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ
A. Osman PARLAK
H. Duran NAMLI

Dizgi & Grafik

Recep KAYA
Hüseyin DİL
İlker ÇALIŞKAN

Baskı

GURUP Matbaacılık
Tlf.: (0312) 384 73 44

2007-06-Y-0003-672
ISBN: 978-975-19-4115-2

© Diyanet İşleri Başkanlığı

Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü
Tel: (0312) 295 72 93 - 295 72 94 - Fax: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

TÜRKÇE KUR'AN MEÂLLERİNDE KAYNAK DİLİN EGEMENLİĞİ SORUNU

(Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin Örneği)*

Yard. Doç. Dr. Gıyasettin ARSLAN**

Sayın Başkan, muhterem hocalarım, değerli misafirler!

Bu bildiride yukarıda adları bulunan değerli araştırmacıların hazırladığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının yayınladığı Türkçe Kur'anı Kerim Meâli'ni kaynak ve hedef dilin -çeviri kapsamında- eşitliğine riayet edilip edilmediği açısından eleştirmeye çalışacağım.

Bilindiği gibi tercüme tek bir dil üzerinden gerçekleştirilen bir faaliyet değildir. O, hem kaynak dil, hem de hedef dil arasında ortaklaşa gerçekleştirilen bir çabanın ürünüdür. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse çeviri, her iki dilin bütün özelliklerinin aynı anda ve beraberce göz önünde bulundurularak yapılması gereken bir uğraşıdır. Sadece kaynak dili iyi derecede bilmekle veya özelliklerine dikkat etmekle doğru bir tercüme elde etmek mümkün değildir; en az onun kadar amaç dili de bilmek gerekir. Bu anlamda Türkçe Kur'an meâllerinde Arapça kadar Türkçe'yi ve onun ifade şekillerini yani mantığını iyi bilmek ve doğru kullanmak gerekir. Ne yazık ki birçok Kur'an meâlinde tercümenin bu düalist yönü göz ardı edilir ve çoğu kez hedef dil, kaynak dilin ifade hakimiyeti altında acayip bir şekle bürünür. Son derece yaygın olan bu sorunun bir sempozyum boyutunda gündeme gelmesi Kur'anın anlamı ve anlaşılması, kısaca tercüme ve meâlleri açısından çok büyük önemi haizdir. Bu yüzden tertip organizasyonunu tebrik ederek sözlerime başlamak istiyorum.

İbrahim sûresi 4. ayeti, her peygamberin, içinde görev yaptığı toplumun dili ile konuştuğunu söyler. Bu, aynı zamanda ilâhî bir sünnettir. Ve bu, -zorunlu olarak- Kur'an'ın tercüme ve meâllerinde de toplumun konuştuğu dilin kullanılmasını gerektirir.

Filozof Ferre, "ilahiyatçının görevi dilinin felsefesini yapmak değil; fakat onu kul-

* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001.

** Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

lanmaktadır"¹ der. Biz de bu çalışmada dilin felsefesine girmeden onun doğru kullanımını temel zemin olarak alacağız. R. Hare'nin dediği gibi önemli olan Din dilini en mükemmel şekilde kullanabilmektir.² Tercüme ve çeviri de Din dilinden sayıldığı için kaynak dilbilgisi kadar amaç dilbilgisi de önemlidir.

Burada inceleme ve eleştirme konusu yaptığımız bu meâl, genel olarak başarılı olmakla birlikte Türk dili ve edebiyatı açısından temel bazı aktarım bozukluklarına da sahiptir. Bunlar, Arapça ifadelerin olduğu gibi/aynı kalıpla Türkçe'ye aktarımından kaynaklanan hatalar ile Türk dili ve edebiyatının, linguistik ve estetik yapısını tam olarak bilmekten veya göz ardı etmekten kaynaklanan hatalardır.

Çeviri her iki dilin kendine ait özelliklerinin aynı oranda gözetildiği bir çaba olduğu çoğu kez unutulur. O zaman da sahih bir tercümeden söz etmek mümkün olmaz. Bu anlamda çoğu kez Türkçe Kur'an meâllerinde Arapça dil/ifade mantığı egemendir. Bu meâli kritik etmek niyetiyle okuduğumuzda hemen dikkatimizi çeken de aynı husus oldu.

Çeviri kokan sözlerin, dil yanlışları içinde ana konulardan biri hatta en önemlisi olduğu bir gerçektir.³ Böyle olunca tercümelerde en büyük başarı metindeki çeviri konusunu hissettirmemektir. Bunu sağlayabilmenin en önemli şartlarından biri de tercümesi yapılan metnin dilinde kullanılan deyimleri sırf çeviri tarzıyla tercüme etmeyip karşı dildeki o deyimlere tekabül eden tabirleri bulup kullanmaktır.⁴ Bu yüzden bildiririz; Arapça ifade biçimlerinin etkisinde kalmaktan doğan anlatım bozukluğu ve buna bağlı olarak Türkçe'yi yanlış kullanmaktan kaynaklanan anlatım bozuklukları şeklinde iki ana bölümden oluşmaktadır:

A- ARAPÇA İFADE BİÇİMLERİNİN ETKİSİNDE KALMAKTAN DOĞAN ANLATIM BOZUKLUĞU

Tercümede, sözcüklerin karşılığını bulmak kadar çevrilen cümlelerin gerek kaynak dilde gerekse aktarılan dildeki öz anlamını ve mantığını yakalayabilmek ve o haliyle aktarabilmek önem arz eder. Bu anlamda, "çeviri yaparken de herhangi bir konu üzerinde yazı yazarken de Türkçe düşünmenin temel ilke olduğu unutulmamalıdır. Yabancı sözcüklerin, kalıplaşmış sözlerin cümlelerin yüzeydeki, görünürdeki biçimlerini aktarmakla iş bitmez. Bunların öz kavramını karşılayan Türkçe sözcükler, kalıplar, biçimler aranıp bulunmalıdır. Bu yapılamadığı takdirde dilimizin yadırgadığı, çeviri kokan bir sözde Türkçe ortaya çıkar. "Bu sabah bir banyo aldım." "Çay alır mısınız?" "Üç gün var ki sizi bekliyorum" sözleri gibi."⁵

1 Ferre, Frederick, *Din Dilinin Anlamı*, çev. Zeki Özcan, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, 139.

2 Ferre, *age.*, s. 139.

3 Aksoy, Ömer Asım, *Dil Yanlışları*, Yalçın-Emel Yayınevi, İstanbul, 1990, IX.

4 Işıcık, Yusuf, "Kur'an-ı Kerim'in Terceme Edilmesi Ayetlerinin Sıhhatli Anlaşılması Konusu Üzerine Bazı Mülâhazalar", *İslâmi Araştırmalar Dergisi*, Ankara 2001, C. XIV, S. 1, s. 1-5.

5 Aksoy, Ömer Asım, *age.*, 176; Örnekler için Bk. *age.*, 176-182.

Eleştirmeye çalıştığımız bu çeviriye hâkim olan selika, Arap dili ve edebiyatıdır. Bu, Türkiye'ye özgü Din dilinin -Osmanlıca'dan da mevrus olarak- Arapça'dan son derece etkilenmiş olmasındandır. Bununla birlikte yaşayan Türkçe'yi esas aldığımızda buna gerek olmadığı görülecektir. Burada yapacağımız eleştirilerin mümkün olduğu kadar kendi öznelliğimizden uzak olması için yaşayan Türkçe'yi, onun gramerini, edebiyat ve selikasını⁶ hakem yaptık. Şimdi, bu meâlde çeviri kokan sözlere ve Türkçe anlam bozukluklarına geçebiliriz:

I- Fiil Cümleleri

1. "Size bir iyilik dokunsa, bu onları üzer. Başınıza bir kötülük gelse, ona sevinirler. Eğer siz sabırlı olur, Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez. Çünkü Allah onların işlediklerini kuşatmıştır.⁷ Ayetin son kısmı "Allah onların işlediklerini kuşatmıştır" şeklinde çevrilmiştir. Türkçe'de bu tarz bir ifade kalıbı yoktur. Çünkü, Türkçe'de insanların yapıp ettikleri, yaygın olarak "bilmek" fiili ile kullanılır. "Ne yaparsanız yapın Allah bilir" gibi... Dolayısıyla doğru çeviri, "...Allah, onların yaptıklarını tam olarak bilir" şeklinde olmalıdır.

2. "Allah, o şeytana lanet etti ve o da andolsunki senin kullarından elbette belirli bir pay alacağım" dedi.⁸ "Bir pay alacağım" ifadesi tamamen Arapça'daki/ayetteki "nasiben mefruda" sıfat tamlamasının Arapça kokan bir çevirisidir. Gerçekte ise ayetin meâli şöyle olmalıydı: "... (onların hepsini olmasa bile) önemli bir kısmını kendime tabi kılacağım."

3. "onda üzerlerine şunu da yazdık..."⁹ Hiçbir Türkçe metinde bu tarz bir ifadeye rastlanmaz. Bu, Arapça sentaksın Türkçe fotokopisidir. Bunun doğrusu "Onlara şunları da yapmalarını emrettik" şeklinde olmalıydı.

4. "...nefsi onu kardeşini öldürmeye itti"¹⁰ "...fe tavva'at lehu nefsu..." Ayetteki fiil ve isim tamlaması olduğu gibi Türkçe'ye aktarılmıştır. Başka bir ifadeyle çeviri, tek dil üzerinden yapılmış; ne yazık ki, onun iki yönlü bir faaliyet olduğu göz ardı edilmiştir. Doğrusu "...O, kardeşini öldürmeyi plânladı..." şeklinde olmalıydı.

5. "...biz atalarımızı bunun üzerinde bulduk..."¹¹ Biz, bu anlamda Türkçe'de şöyle bir ifade kullanırız: "Atalarımızın böyle yaptıklarını gördük." Öte yandan "Babalarımı-

6 Başlıca kaynaklar: Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1990; Prof. Dr. Zeynep Korkmaz (başkanlığında Heyet), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2001; Ömer Asım Aksoy, Dil Yanlışları, Aksan Doğan, Her Yönüyle Dil, Yalçın-Emel Yayınevi, İstanbul 1990, Ankara 1982. Ayrıca bk. 2. Kur'an Sempozyumu, Bilgi Vakfı Yay., Ankara 1996.

7 Âl-i İmrân, 3/120.

8 Nisa, 4/118.

9 Maide, 5/45, Örnek için bk., Maide, 5/48, 58.

10 Maide, 5/30.

11 A'raf, 7/28.

zı üzerinde bulduğumuz din bize yeter"¹² tercümesinde de kaynak dilin egemenliği görülmektedir. Bunun yerine "Babalarımızın/atalarımızın dini bize yeter" denilebilir.

6."...içine üflüyordun..."¹³ ayetteki *fihi* harf-i ceri olduğu gibi aktarılmış; oysa Türkçe'de "borunun/kavalın içine üfledi" denmez; fakat "boruyu(a) üfledi" "kavalı üfledi" denir.

7."...bir kısmına da sapıklık layık oldu ..." ¹⁴ Bu ayet de Arapça özgün formuyla çevrilmiş; halbuki ayet, "...bir kısmı da sapmayı hak etti" şeklinde çevrilebilir.

8."...tam bir bilgi ile anlatacağız..."¹⁵ Bu anlamda Türkçe'de "elimizdeki kesin bilgilerle anlatacağız" denilir.

9."Dedik ki "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın..."¹⁶ Mütercimler ayetteki kelimeleri Arap dilinin üslubu etkisinde kalarak tercüme etmişler; oysa Türkçe'de böyle bir kullanım pek yaygın değildir. Doğrusu " ey Âdem eşinle beraber Cennete yerleş" şeklidir.

II- İsim Cümleleri

1."Derken şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de "birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve **yararlanma vardır**" dedik."¹⁷ Mütercimler, burada da Arapça'nın etkisinde kalarak (sizin için vardır) haber kipini olduğu gibi Türk edebi zevkinden uzak bir tarzda çevirmişlerdir; oysa bu, isim cümlesi olsa bile Türkçe'ye uygun olarak fiil cümlesi olarak aktarılabilir: "Belli bir süre barının, yararlanın" gibi.

2." **Kâbeye hediye olmak üzere**..."¹⁸ Bu da, asıl anlamı yansıtmayan bir çeviridir. Doğrusu "...Mekke'de kesilecek bir kurbandır..." olacaktı.

III- Hâl Cümleleri

1. (Ey Muhammed!) Böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin geçmiş olduğu bir ümmete gönderdik ki, **Onlar Rahman'ı inkâr ederken. sana vahyettiğimizi kendilerine okuyasın. De ki: "O, benim Rabbidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben yalnız O'na tevekkül ettim, dönüşüm de yalnız O'nadır."**¹⁹ "...onlar Rahmanı inkâr ederken..." ifadesi kısmının Türkçesi olmaktadır. Burada çok net olarak görüldüğü gibi bu tercüme ayetin Arapça aslında bulunan hâl cümlesinin Türkçe'ye motamot ak-

12 Maide, 5/104.

13 Maide, 5/110.

14 A'raf, 7/30.

15 A'raf, 7/7; diğer örnekler için bk., Nisa, 4/138, 148, Maide, 5/46, 76.

16 Bakara, 2/35. Bakara, 2/105. ayette de (*yehtassu*) fiili olduğu gibi aktarılmıştır.

17 Bakara, 2/36, bk., A'raf, 7/24.

18 Maide, 5/95.

19 Nisa, 4/97, Ra'd, 13/30.

tarımından ibarettir. Doğrusu "...onlar, Allah'ı inkâr edip dururken..." olmalıydı. Çünkü, meâldeki çeviriye göre sanki "onlar tam Rahmanı inkâr ederken evet tam o sırada ayet okuyun" gibi bir anlam çıkmaktadır. Bunun Türk ifade düşüncesi ve mantıksalı içerisindeki karşılığı/benzeri "öğrenciler tam da gürültü yaparken onlara ders anlatın" ifadesidir.

Bununla beraber mütercimler aynı üslûpta olmasına rağmen "*Hani siz, "Ey Musa! Biz Allah'ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız" demiştiniz. Bunun üzerine siz bakıp dururken sizi yıldırım çarpmıştı.*"²⁰ ayetini doğru olarak "...siz bakıp dururken..." şeklinde tercüme etmişlerdir.

2. "*savaş hoşunuza gitmediği halde, size farz kılındı... Allah bilir siz bilmezsiniz.*"²¹ Böyle ayetleri mutlaka hâl cümlesi üslûbuyla aktarmak şart değildir. Dolayısıyla ayet, "hoşunuza gitmese de savaşmak size farz kılındı..." şeklinde çevrilebilir.

IV- Harf-i Cerler

1. "*O sizin için apaçık bir düşmandır.*" Harf-i cer olduğu gibi Türkçe'ye aktarılmış. Bu lam harfi bilindiği gibi Arapça'ya has bir edattır. Bu harfin Arap dilinde fonksiyonel olması Türkçe çevirilerde de fonksiyonel olması anlamına gelmez. Meselâ Araplar "*et-tedhin muzırr li's-sihha*" derler. Şimdi bunu Türkçe'ye "sigara sağlık için zararlıdır" olarak mı çevireceğiz yoksa "sigara sağlığa zararlıdır" tarzında mı? Doğrusu "o sizin düşmanınızdır" olmalı. Aynı şekilde A'raf sûresi, 11. ayetteki "...li Âdem..." tabiri "*...Âdem için saygı ile eğilin dedik...*" şeklinde çevrilmiş; doğrusu "Âdem'e secde edin" olmalıydı.

2. "*Üzerine gece karanlığı basınca bir yıldız gördü. "İşte Rabbim!" dedi. Yıldız batınca da, "Ben öyle batanları sevmem" dedi.*"²² "üzerine gece karanlığı basınca..." Bu ifade, Türkçe'de böyle kullanılmaz. Burada da harf-i cerin etkisinde kalınmıştır. Bize göre doğrusu şöyle olmalıydı: "Gece olup ortalığı karanlık basınca" veya "karanlık çöküp gece olunca..."

3. "*Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır*". Burada da fihi harf-i ceri "kendisinde" şeklinde tercüme edilmiş hakikatte ise bunun Türkçe karşılığı bulunmamaktadır. ayetin doğru çevirisi "Bu kitap gerçekten Allah'ın kitabıdır. Bunda hiçbir şüphe de yoktur" şeklinde olmalıydı.

4. "*İnsanlardan, inanmadıkları halde, "Allah'a ve ahiret gününe inandık" diyenler de vardır.*"²³ ifadesi, tamamen Arapçadaki harf-i cerre bir karşılık bulma zorunluluğuyla hareket etmekten dolayı "insanlardan" şeklinde çevrilmiş. Halbuki buna gerek yoktu. Biz Türkçe'de aynı anlamı şöyle ifade ederiz: "Bir kısım insanlar ..." veya "bazıla-

²⁰ Bakara, 2/55.

²¹ Bakara, 2/216.

²² En'am, 6/76. Örnek için bk., Şuara, 26/186, 187, Bakara, 2/169.

²³ Bakara, 2/8. Örnekler için bk., A'raf, 7/15, Bakara, 2/9, 120.

rı..." hatta "bazı kimseler..." olarak da çevirebilir. Doğrusu: "Bazıları inanmadıkları hâlde Allah'a ve ahiret gününe inandıklarını söylerler."

5. Yine "...*gayb haberlerindendir*..."²⁴ şeklindeki bir çeviri gerçekten Türkçe midir? Doğrusu "bunlar gayb haberleridir..." olmalıydı. Türkçe'de "bunlar savaş haberlerindendir" ya da "bunlar ekonomi haberlerindendir" denmez.

6. Yine "*min emvali'n-nnas*"²⁵ ifadesi "*insanların mallarından bir kısmını yemek*" şeklinde çevrilmiş. Doğrusu, "insanların mallarının bir kısmını yemek" olmalıydı. Çünkü "mallar" kelimesi Türkçe sentaksa göre nesnedir.

7. Öte yandan "*min tahtiha el-enharu*" ifadesi eskiden bazı meâllerde "*altlarından ırmaklar akan cennetler*"²⁶ olarak çevrilirdi. Ancak, bu meâlde takdire şayan olarak "*tahte*" kelimesi literal aktarıma tabi tutulmamış, "*içinden*" kelimesiyle karşılanmıştır. Ne var ki buradaki harf-i cerin literal aktarımı bu başarıya gölge düşürmektedir. Çünkü bu min harf-i cerri çeviride hala fonksiyoneldir. Kısaca, "*içinden ırmaklar akan cennetler*" (-den -dan) demeye gerek yoktur. Çünkü bu min harfi burada daha çok "fi" anlamındadır. Buna göre "*içinde ırmaklar akan cennetler*" şeklindeki bir çeviri daha estetik ve doğrudur. Ayrıca bu, bir anlam anarşisine de yol açıyor; ilk anlatımda (yani "min" harf-i cerri Türkçeye aktarıldığında): Sanki ırmaklar başka yerlerden çıkıp gelmekte ancak Cennete de uğrayarak geçmektedir. Hakikatte bu ırmaklar Cennete dökmekte ve orada bir yere dökülmektedir.

V- Zamirler

Zamirin kişisel vurguda bir fonksiyonu yoksa mutlaka çeviride yer alması şart değildir. Fakat mütercimler bazen buna dikkat etmezler. Örneğin ayetindeki²⁷ harf-i cere bitişik olan hu zamiri Hz. İbrahim'e raci olsa da burada çeviride yer alması gerekmez.

Böyle olunca "*üzerine gece karanlığı basınca bir yıldız gördü...*" şeklindeki bir meâlin Türkçe açısından problemlili olduğu açıkça görülmektedir. Çünkü mütercim hu zamirinin çeviride mutlak sûrette yer almasını istediği veya Arapça'nın etkisinde kaldığından böyle bir tercüme yapmıştır. Oysa biz, Türkçe'de böyle cümleler kurmayız. Hiçbir Türkçe roman, hikâye ve ders kitabında veya medya dilinde "vaktin gece olduğunu/ortalığın karardığını" anlatmak için "(onun) üzerine gece karanlığı basınca..." şeklinde bir cümle bulunmaz. Buna göre doğrusu "gece olup karanlık basınca" ifadesidir.

VI- İsm-i Mevsuller (Bağlaç)

"*İnsanlardan, inanmadıkları halde, "Allah'a ve ahiret gününe inandık" diyenler*

24 Âl-i İmrân, 3/44.

25 Bakara, 2/188.

26 Bakara, 2/25.

27 En'am, 6/76.

*de vardır.*²⁸ Mütercimler, buradaki ism-i mevsulü de yine Arapça'nın etkisinde kalarak ve onun tam bir Arapça karşılığı olsun diye hiç gerek yokken "diyenler" olarak tercüme etmişler. Halbuki birçok meâlde haklı olarak bu ism-i mevsul çevrilmemiştir. Dolayısıyla ayetin doğru çevirisi "Bazıları, inanmadıkları halde Allah'a ve ahiret gününe inandık derler" şeklinde olmalıdır.

VII- Bağlam

1."Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır. Allah da onların hastalıklarını artırmıştır. **Söyledikleri yalana karşılık da onlara elemli bir azap vardır.**"²⁹ Burada bağlam, Allah'ın ve ahiretin inkâr edilmesidir.³⁰ Böyleyken mütercimler ayetin son kısmını "...söyledikleri yalana karşılık .." şeklinde çevirmişler. Halbuki doğrusu " bu inkâr ve yalanlamalarına karşılık ..." şeklinde olmalıydı. Çünkü bağlam "kizb" değil; "inkâr" ve "tekzip"tir; diğer bir anlatımla ifade edersek, bağlam, "yalan söyleme" değil "yalanlamadır." Aksi durumda, ayetteki "elim azap tehdidi" günlük hayatta kötü alışkanlık sonucu söylenen "yalan söylemeye" ait kılınmış olur ki, bu, bildiğimiz Kur'anın tehdit ayetlerine uygun düşmez. Çünkü meseleye Kur'an bütünlüğü içinde baktığımızda tehdit, yalan söylemeye değil, yalanlamadır; yani kizbe değil tekzibedir. Ayrıca buradaki kizb/yalan, etik/vicdani anlamdaki yalan değil teolojik anlamdaki kizbdır; yani tekzip ve yalanlamadır. Çünkü Kur'anın azap tehdidi baştan sona teolojik olan yalana yönelmiştir. Vicdani/etik olan yalandan ise uzak durulması tavsiye edilmiştir.

2. *Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydin onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın (ve bunu ispat edin)*³¹

Burada bağlam, önceki ayetlerle bağlantılı olarak inkârcıların Kur'an hakkındaki şüpheleridir. Bu anlamda Kur'an demek istiyor ki "siz şüphenezde haklı iseniz ya da kendi tezlerinizin doğru olduğuna inanıyorsanız veya "sizin iddianız doğru ise hodri meydan bunu ispat edin." Ayrıca yardımını alabileceğiniz herkesi de çağırın." Ayeti, meâli hazırlayanların zannettiği gibi "...eğer doğru söyleyenler iseniz..." şeklinde Türkçe'ye aktarmak pek mümkün gözükmemektedir. O zaman, sanki asıl tez sahibi, aksiyon sahibi olanlar müşrikler, reaksiyon gösteren ise Allah Teala imiş gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır ki, bu doğru değil. Çünkü iddia eden, aksiyoner olan Allah'tır. Reaksiyon gösterenler müşriklerdir. Bu durum, ayetin üslûbundan da anlaşılmaktadır. Zira şüphe içinde kalan Allah değil Mekkeli inkârcılardır. Dolayısıyla ayeti "eğer siz haklıysanız" şeklinde tercüme etmek kanaatimizce daha doğru olur.

VIII- Mecaz

Din dili, hassas bir dildir. Dolayısıyla onun çevirisinde de hassas olunmalıdır.

28 Bakara, 2/8.

29 Bakara, 2/10.

30 Bkz Bakara, 2/6, 9.

31 Bakara, 2/23.

Arapça mecaz, Türkçe'ye olduğu gibi çevrildiğinde aynı anlamı yansıtmayabilir. Aşağıdaki ayet buna örnektir.

"İşte onlar, hidayete karşılık **sapıklığı satın almış** kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kar getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır.³² Ayette mecaz yapılmıştır. "Hidayete karşılık sapıklığın satın alınması" şeklindeki bir çeviri Türk okuyucuya yabancı gelir. Çünkü Türkçe'de "ben sapıklığı satın aldım" şeklinde bir ifade kullanılmaz. Bu yüzden söz konusu ifade, Türkçe'ye "adamlar dalâleti/sapıklığı hidayete tercih ettiler" ya da "adamlar dalaleti (inkâr) daha çok istediler" şeklinde çevrilebilir.

hidayeti sapıklığa değişmiş

IX- Deyimler

1. "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için çıkardıklarınızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin **göz yummadan alıcısı olmayacağınız** bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın ve bilin ki, şüphesiz Allah zengindir, övülmeye layıktır."³³ "illa en tuğmidu fihi (göz yumma hariç) Bu, bir deyimdir; olduğu gibi Türkçe'ye çevrildiğinde yukarıdaki gibi problemlili bir anlama/aktarıma neden olabilir. Doğrusu "içinize sinmeyen" veya "severek alamayacağınız" ifade tarzıdır.

2. "...Faizden geriye kalanı bırakın..."³⁴ Doğrusu "Faizin kalan kısmını artık almayın" ifadesidir.

3. "...yazmaktan kaçınmasın..."³⁵ Gerçekte bunun karşılığı Türkçe'de "yazsın" demektir. Çünkü burada kâtibin herhangi bir sorumluluğu yoktur. Sorumlu olanlar, alacaklı ve borçlulardır. Dolayısıyla kâtibin burada borcu yazması hususunda herhangi bir hukuki zorunluluğu yoktur. Ama "kaçınmasın" şeklinde yani Arapça "ve la ye'be" fiilinin/deyiminin mutlaka karşılığı yansıtılmak istenince karşımıza kâtibin direkt sorumluluğu çıkıyor ki hakikatte ayete bu anlamlar yüklenmiş değildir. Ayette kâtibe yüklenen sorumluluk, doğru ve dürüst yazmaktır; haber verilmeyen/bildirilmeyen borçları yazmak değil. Esasen bu tür meâller, hukukî istinbat problemini de beraberinde getirirler.

Yine ayetin diğer kısmı "Allah'ın öğrettiği şekilde yazsın" diye çevrilmiş. Şimdi hepimizin merak ettiği gibi, Allah, hangi kâtibe/notere nasıl yazmasını öğretmiştir? Kur'anı Kerim'de bunun cevabı yoktur; ayrıca bu konuda en ufak bir bilgi de yoktur. Fakat ayeti "(borçları) doğru dürüst ve eksiksiz yazsın" şeklinde çevirdiğimizde bu istifhamların hepsi ortadan kalkar. Esasen ayetin manası da dediğimiz gibidir.

32 Bakara, 2/16.

33 Bakara, 2/267, Âl-i İmrân, 2/9.

34 Bakara, 2/278.

35 Bakara, 2/282.

B- TÜRKÇE'Yİ YANLIŞ KULLANMAKTAN OLUŞAN ANLATIM BOZUKLUĞU

Bu bildiri çerçevesinde eleştirmeye çalıştığımız meâl, aşırı derecede Arapça dil mantığının (kaynak dil mantığı) etkisinde kaldığından hedef dil olan Türkçe ifade şekilleri ve cümle kuruluşlarını da Arapça dil mantığına uydurmuştur. Böyle olunca Türkçe sentaks açısından da vahim anlatım bozuklukları ve dil yanlışları meydana gelmiştir. Örneğin, kimi ayet tercümeleri anlaşılmayan ifadelerle, kimisi yanlış anlamda kullanılan kelimelerle, kimisi de Türkçe açısından oldukça tuhaf ve garip denebilecek türden çevirilerle malûldür. Ayrıca bu meâl, Türkçe selikaya, Türkçe edebi inceliklere, cümledeki vurguya, edatların aktarımına, özne-yüklem uyumuna, tümleş ve tamlama gibi temel sentaktik unsurlara da yeterince dikkat etmemekle öne çıkmaktadır. Şimdi bu hatalara örnekler vermek istiyoruz:

I- Anlaşılmayan İfadeler

1. "...*tuzak Kur'anların hayırlısı*"³⁶ şeklinde bir çeviri Türkçe'de anlaşılır bir ifade şekli değildir. Bu ayet, "en iyi tuzak Kur'an Allah'tır" şeklinde aktarılabilir.

2. "...*bütün iş Allah'ındır.*"³⁷ cümlesi Türkçe açısından hiçbir anlam ifade etmemektedir. Doğrusu "bütün yetki ve karar Allah'ındır."

3. "*Yahudiler, Hristiyanlar bir temel üzerinde değiller*" dediler. Hristiyanlar da, "*Yahudiler bir temel üzerinde değiller*" dediler..."³⁸ Mütercimler ayette yer alan (şey) kavramını "temel" olarak çevirmişler. İslâmi ilimlerden habersiz olanlar bu meâli okuduklarında hiç bir şey anlamayabilirler. "Temel üzerinde olmak" ne anlama gelmektedir?

Halbuki ayetin bağlamından³⁹ gayet net olarak anlaşılacağı gibi burada "şey" den kasıt dindir. Çünkü yeni bir din (İslâm) gelmiş, bu da Yahudi ve Hristiyanların birbirleriyle yeniden tartışmalarına sebep olmuştur. Bu bağlamda onlar birbirlerini çürütmeye çalışırken karşılıklı olarak şunu söylüyorlar: "Sizin dininiz sağlam değil." Böyle olunca ayeti şöyle tercüme etmek mümkündür: "Yahudiler, Hristiyanlar doğru din üzere değil." Hristiyanlar ise "Yahudiler doğru din üzere değil" dediler...

II- Yanlış Anlamda Kullanılan Sözcükler

Her sözcüğün bir ya da birkaç anlamı vardır. Yazarın anlam inceliklerini iyi tartması ve belirtmek istediği düşünceyi eksiksiz karşılayacak sözcüğü dikkatle seçmesi gerekir. Anlamları birbirine yakın olan sözcükler vardır. Bunlardan rasgele biri alınmama-

36 Âl-i İmrân, 3/54; aynı üslûptaki 110. ayette "*le kâne hayren lehum*" kısmı doğru çevrilmiştir.

37 Âl-i İmrân, 3/154.

38 Bakara, 2/113.

39 Bakara, 2/111-112.

lı, anlatılmak istenene en uygun olanı seçilmelidir.⁴⁰ Aşağıdaki örnekte belirtilecek kavram için en uygun sözcüğün kullanılmadığı görülmektedir.

Bakara sûresi 68, 69 ve 70. ayetleri de ortak bir üslûpla birçok meâlde de görüldüğü gibi " *Rabbine dua et bize o sığırı, rengini ve nasıl bir sığır olduğunu açıklasın...* " şeklinde tercüme edilmektedir. Halbuki buradaki fiil "dua et" anlamında değildir; bilakis, "Rabbine söyle, ona arz et, onu çağır, git ondan bilgi al" anlamındadır. Basit ifade edecek olursak: "...Rabbine sor bakalım nasıl bir inek kesmemizi istiyor?" şeklinde çevrilebilir. Burada bir peygamberin Allah ile ancak dua yoluyla konuşabileceği iddia edilebilir. Evet, bu, samimi ümmetlerin ifade şekli ve talepleri hakkında doğru olabilir ancak burada zamanın Yahudilerinin üç kez üst üste Hz. Musa'yı geri çevirmeleri onların hiç de masumane istekler peşinde olmadıklarını gösterir; aslında onlar inek kesmekten çok kesmemek yanlısıdır. Böyle olunca "git dua et" demeleri pek mümkün gözükmemektedir. Kur'anda, yerilen özellikleri göz önüne alındığında onların inek kesme işinde samimi olmadıkları görülür. Dolayısıyla samimi olmayan toplum "git Rabbine dua et" demez. Çünkü bu şekil bir ifade tarzı, Allah'a samimi olarak teslim olanların kullandığı bir üslûptur. Halbuki dönemin Yahudileri tam tersine hayvanı kesmemek için her türlü bahane içerisine gizlenmektedirler. Durum böyle olunca yorum tekniklerini de göz önünde bulundurursak muhtemelen onlar "git rabbine sor" demişlerdir. Nitekim daha önce: "sen ve Rabbin gidin savaşın biz burada oturacağız" ayetinde de onların aynı ruh halini gözlemlemek mümkündür.

Esasen hatasız meâl ve tefsir yapmak mümkün değildir; fakat, takdir edilir ki "el ısraru ala's-sağire kebiretun" (küçük hata/günahta ısrar etmek büyük hata/günah işlemek gibidir.) sözü de bir realitenin altını çizmektedir; o realite de bize Türkçe meâlleri hatırlatmaktadır.

III- Tuhaf ve Garip Çeviri

1. "...*hükmedenlerin en hayırlısı...*"⁴¹ Bu çeviri Türkçe açısından bir hayli gariptir. Alışık olduğumuz ifade ise şöyledir: "O, hüküm verenlerin en iyisidir."

2. "...*siz de toplanır mısınız? denildi*"⁴² Bilebildiğimiz kadar Tevrat, İncil ve Kur'an-da zalim ve baskıcı bir idarenin prototipi olarak anlatılan Firavun ve maiyetinin böyle nazik/kibar bir ifade kullanması çok uzak bir ihtimaldir. Kanaatimizce ayetin "haydi ne duruyorsunuz siz de toplansanız!"⁴³ şeklindeki tercümesi daha isabetlidir.

3. "Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefa'at kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez."⁴⁴

40 Aksoy, Ömer Asım, age., 61.

41 Yusuf, 12/80, 79.

42 Şuara, 26/39.

43 Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meâli*, İstanbul 1998.

44 Bakara, 2/48.

"Kimsenin kimseye faydası olmaz" anlamına gelen bu deyim, meâlde "...hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez..." şeklinde çevrilmiştir. Kur'anın orijinal metni bilmeyen bir okuyucu bu meâlden ne anlayabilir?

4. "Andolsun Musa size açık mucizeler getirmişti de, arkasından sizler nefislerinizi zulüm ederek buzağıyı ilâh edinmiştiniz."⁴⁵ Ayetin son kısmı mutlak olarak yer alan zulüm kavramı gereksiz yere (nefse) takyid/tahsis edilerek meâl yapılmış ayrıca nefs kelimesi olduğu gibi çevrilmiş bu da Türkçe açısından tuhaf ve garip bir tercüme olmuştur. Halbuki "sizler zalimlersiniz"⁴⁶ demek daha doğru olurdu.

5. "...tadin yangın azabını"⁴⁷ Bu da çeviri kokan bir ifade olmakla birlikte Türkçe açısından oldukça tuhaf ve garip durmaktadır. Doğrusu "Tadin yakıcı azabı" olmalıydı.

IV- Tekrarlar

Bilindiği gibi Türkçe'de tekrarlar pek hoş karşılanmaz, tekrarlardan kaçınmak gerekir. Meselâ yazarlar şu ayetin çevirisinde (*siz bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de biliniz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir*)⁴⁸ "bilmek" fiilini iki kere kullanmışlardır.

V- Türk Selikasına Uymamak

Çevirilerde, çeviri kokusunu azaltmanın en önemli şartlarından biri de kendisine aktarılan dilin selikasını esas almaktır. Örneğin aşağıdaki ayetlerde buna dikkat edilmiştir:

1. "...Allah, göğüslerin özünü bilir."⁴⁹ Birçok yerde bu tür ayetler böyle çevrilmiş; doğrusu ise parantez içinde verilmiştir. Bunun en estetik tercümesi şudur: "...Allah niyetleri çok iyi bilir."

2. "...o da hemen kuş oluyordu"⁵⁰ doğrusu "...o da hemen kuş oluveriyordu..." şeklinde olmalıdır. Çünkü Türkçe'de çabucak oluşuveren olgular "-vermek" yardımcı fiili ile beraber kullanılmaktadır. Meselâ, "sevincinden ayağa kalkıverdi" "üzüntüsünden ağlayıverdi". Bilindiği gibi Türkçe'de birleşik fiillerin dört çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan biri de (-vermek) tezlilik⁵¹ anlamı kazandırır. Eylemin çabucak, tez yapıldığını gösterir. Gidivermek, bakıvermek gibi...

3. "Bir de dediler ki: "bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır."⁵² Halbuki Türkçe'de böyle bir ifade şekli (yani ateş dokunmak) yoktur. Bu tarz bir

45 Bakara, 2/92. Başka örnekler için bk., Yusuf, 12/18, 53, 83, Kasas, 28/50.

46 Yıldırım, Suat Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meâli.

47 Âl-i İmrân, 3/181.

48 Ahzap, 33/54.

49 Âl-i İmrân, 3/154.

50 Maide, 5/110.

51 Tane, Vahit, Türkçe -Edebiyat, Güven Dersaneleri, İstanbul 1995, 65.

52 Âl-i İmrân, 3/24, Bakara, 2/80.

ifade daha önce belirttiğimiz gibi tamamen Arapça ifade şeklinin Türkçe'ye olduğu gibi aktarımından ibarettir. Meselâ, hapishaneye düşen birisi yakınlarına şöyle diyebilir mi? "Merak etmeyin bana eziyet sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır." Böyle diyemez. Çünkü bu, Türk selikasına uygun bir tabir değildir. Fakat şöyle diyebilir: "Merak etmeyin hapishanede fazla kalmayacağım" veya "Hapiste çok kısa bir süre kaldıktan sonra çıkarım" ya da "Hapiste sadece birkaç gün kalacağım." Buna göre ayetin bu kısmı şöyle çevrilebilir: "Cehennemde fazla kalmayacağız." Veya "Cehennemde çok kısa bir süre kaldıktan sonra çıkarız" ya da "Cehennemde sadece birkaç gün kalacağız."

4. "...Tevrat'tan tanıyıp bildikleri (bu Peygamber) kendilerine **gelince ise** onu inkâr ettiler..."⁵³ Bilindiği gibi Türkçe'de "gelince ise" şeklinde bir kullanım yoktur. Bilinen ve meşhur olan kullanım "gelince" ya da "geldiğinde ise" tarzındaki ifadedir.

5. "...buzağı sevgisi onların kalplerine sindirilmişti..."⁵⁴ Türkçe'de sevgi kelimesi "sindirme" fiili ile kullanılmaz. Bu kelime, kaplamak, işgal etmek, doldurmak, kalbe düşmek gibi fiillerle kullanılır. Buna göre ayetin meâli "buzağı sevgisi onların kalbini kaplamıştı..." tarzında olabilir. İtiraf etmeliyiz ki eleştirdiğimiz bu meâl "kalplerine buzağı sevgisi içirildi" şeklindeki meâlden daha güzeldir.

6. "...amellerin tartılması da haktır..."⁵⁵ Halbuki bu çeviri "ameller mutlaka tartılacaktır." şeklinde aktarılabilir.

VI- Asıl Metnin Vurgusunu Gözardı Etmek

Tercüme ve meâllerde ihmal edilen en önemli hususlardan biri de vurgudur. Bilindiği gibi her cümlemin vurgusu cümledeki öğelerden biri üzerinde yoğunlaşır. Örneğin "Elinizdeki Tevrat'ı tasdik edici olarak indirdiğimize (Kur'an'a) iman edin. Onu inkâr edenlerin ilki olmayın. Âyetlerimi az bir karşılığa **değişmeyin** ve bana karşı gelmekten sakının"⁵⁶ ayetini mütercimler Türkçe'ye aktarırken ayetin aslında var olan ve anlamsal kütlenin ağırlık merkezini oluşturan kavramlara yapılan vurgunun aynısını Türkçe'ye aktarımda başarılı olamamışlardır. Bu yüzden orijinal vurgu kaybolmuştur. Bilindiği gibi bu ayette esas vurgu, ayetlerin "ucuz ve basit şeyler karşılığında satılması"dır. Ayette vurgu "satma" eylemi üzerinde yoğunlaşırken aynı vurgunun meâle yansımadığı görülmektedir. Çünkü fiil, değiştirilmiştir. Ayetteki vurguyu Türkçe'de de en iyi anlatan "satma fiili" dururken mütercimler, onun yerine "değişme" fiilini kullanmışlardır.

Günümüz Türkçe'sinde ayette var olan anlamı en iyi yansıtan sözcük de "satmak"

⁵³ Bakara, 2/89.

⁵⁴ Bakara, 2/93.

⁵⁵ A'raf, 7/8.

⁵⁶ Bakara, 2/41, 79.

⁵⁷ Bakara, 2/37.

fiilidir. Bu fiil/kelime gerek sözlük ve gerekse edebiyattaki kullanımı açısından akademik çevreler kadar halk tarafından da gayet iyi bilinen bir sözcüktür. Böyle olunca *iş-tera* fiilini burada hiç bir iç ve dış delalet ve gerekçe yokken onu “değişme” fiili ile aktarmak çeviride fazla miktarda anlam kaybına neden olmaz; ancak yukarıda değindiğimiz zorunluluklardan ötürü aşırı derecede vurgu kaybına neden olmaktadır. Öte yandan “değişme” fiili “satma” fiili kadar edebi vurguya da sahip değildir. Ayrıca “satma” fiili (bu anlamıyla) sadece Arap dili ve edebiyatında kullanılan bir kelime de değildir; Türkçe de de aynı anlamda kullanılmaktadır.

VII- Kelimeleri Kapalı Bırakmak

Bazen ayetlerdeki herhangi bir kavram olduğu gibi/açıklanmadan aktarılabiliyor. 1. “*Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbi’nden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabbine yalvardı)...*”⁵⁷ Buradaki kelimenin ne olduğu belirtilmemiştir. Ayrıca bu sözcük Türkçe’de “aldı” fiili ile kullanılmaz; zira “kelime” öğrenilir. Maalesef Elmalılı Hamdi Yazır da “*kelimat*” kavramını “almak” fiili ile kullanmıştır.⁵⁸

2. “*...iş konusunda onlarla müşavere et...*”⁵⁹ İlk bakışta akla iş dünyası gelebilir. Ayetteki “*emr*” kelimesi iktisat ve işletme terimi gibi çevrilmiş ki, bunun asıl metindeki “*emr*” kelimesiyle en ufak bir ilgisi bulunmamaktadır. Doğrusu “*vereceğin kararlar da onlara danış...*” olmalıydı. Çünkü bu, daha Türkçe bir anlatımdır. Öte yandan *müşavere* kelimesi de artık yeni nesil tarafından pek bilinmemekte ve kullanılmamaktadır.

VIII-Yaşayan Türkçe Kullanmamak

Dilin canlı ve dinamik bir realite olduğu gerçeği pratikte “yaşayan dilin” önemi ni ortaya koymaktadır. Bu yüzden eski ve ölü kelimeleri kullanmak doğru değildir.

1. “*Ceza gününün mâlikî.*”⁶⁰ ayetinde “ceza gününün sahibi” yerine “ceza gününün maliki” denmiş. Bugün, yeni nesil, “sahip” kelimesini daha çok sahiplenmektedir.

2. “*Bunlara, :“Yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiğinde, “Biz ancak ıslah edilebilir! derler”*”⁶¹ ayetindeki kelime olduğu gibi “*fesat*” olarak çevrilmiş; halbuki bir sonrakı ayette onun ism-i fail kipi olan kavram haklı olarak “*bozguncular*” olarak çevrilmiş: “*iyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir. Fakat farkında değillerdir.*”⁶² Bu durumda ya her ikisi de “bozgun” kök fiili ile ya da her ikisi de “*fesad*” kavramı ile çevrilmeliydi.

58 Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul 1979, I, 325; Bu hususta Elmalılı’ya yapılan eleştiriler için bk. Özakıncı, Cengiz, *Dil ve Din*, Payel Yayınları, İstanbul 1998, Üçüncü Basım, 81-82, 120-121, 147-148.

59 Âl-i İmrân, 3/159, 154.

60 Fatiha, 1/4.

61 Bakara, 2/11.

62 Bakara, 2/12. Aynı mütercimler Maide, 32. ve 33. ayetlerinde geçen “*fesad*” kavramını doğru bir şekilde “*bozgunculuk*” olarak çevirmişlerdir.

3. "*Hani, Rabbin meleklere;: "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti...*"⁶³ Bu ayetteki "halife" kavramı da anlaşılmamaktadır. Acaba Allah, bir siyasi lider mi yaratmak istiyor diye yeni neslin aklına gelebilir. Bu yüzden ayetin meâlinde "halife" yerine "*bir varlık/insan yaratacağım*" denilebilirdi.

4. "*Kalplerimiz muhafazalıdır*" dediler. Öyle değil. *İnkarları sebebiyle Allah onları lanetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler.*"⁶⁴ Ayet "*Kalplerimiz muhafazalıdır*" şeklinde hiçbir anlamı çağrıştırmadan Türkçe'ye aktarılmıştır.

IX- Edatlar

1. "*Hayır, öyle değil! Kim ihsan derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükafatı Rabbinin katındadır.*"⁶⁵ Onun mükafatı Rabbinin katındadır. Bu çevirinin de Türkçe estetik ve edebiyat açısından tuhaf ve garip olduğu açıktır. Doğrusu "*onun mükafatını Allah verecektir*" olmalıydı. Çünkü Türkçe'de, başarılı bir öğrenciye verilecek ödül öncesi ona şöyle denir: "*Senin ödülünü sayın rektör verecektir.*" Aksi doğru kabul edilirse bu ifade mantıksal olarak "*senin ödülün rektörün katındadır*" şekline dönüşür.

2. "*...de ki o musibet kendinizdendir*"⁶⁶ "*min indi enfusikum*" Türkçe'de doğru-su "*kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir*" olmalıydı.

X- Edebi İnceliğe Dikkat Etmemek

1 "*Hani Yusuf babasına babacığım gerçekten ben rüyada on bir yıldız güneş ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı demişti.*"⁶⁷ Bunun yerine "*...onların bana boyun eğdiklerini gördüm*" dedi şeklinde olması Türkçe açısından daha doğru olur.

2. "*Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir.*"⁶⁸ Mütercim-ler ayetteki ism-i tafdili olduğu gibi Türkçe'ye aktarmak istediklerinden edebi estetik bozulmuştur. Arkadaşlarından birini kıskanan öğrenciler, söz gelimi bunun dedikodu-sunu yaptıklarında "*biz daha çalışkan olmamıza rağmen Ahmet, öğretmene daha sevgilidir*" şeklinde cümle kurmazlar. Doğrusu "*öğretmenimiz Ahmed'i hepimizden daha çok seviyor.*" Ya da "*öğretmenimiz bizi değil, Ahmed'i seviyor*" ifadesidir. Buna göre doğru çeviri "*Babamız Yusuf ve Bünyamin'i daha çok seviyor.*" Veya "*Babamız bizi değil Yusuf ve kardeşini seviyor*" şeklinde olmalıdır. Bu son çeviri kardeşler arasında ki kıskançlığın ruh halini de yansıttığından kanaatimizce daha güzeldir.

63 Bakara, 2/30.

64 Nisa, 4/155; Bakara, 2/88.

65 Bakara, 2/112.

66 Âl-i İmrân, 3/165, 78, 14, 15, 37, 126, 169, 195, 198; Nisa, 4/75; Bakara 2/277.

67 Yusuf, 12/4.

68 Yusuf, 12/8.

3. "Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yusuf da ona **istek duyacaktı...**"⁶⁹ Karşı cins "istek duymak" tabir olarak doğrudur. Fakat bu anlamda estetik açıdan Muhammed Esed'in "gerçek şu ki kadın onu arzuluyordu..."⁷⁰ şeklindeki tercümesi daha doğrudur. Ayrıca ayetteki "burhan" kavramını Türkçe'ye "delil" olarak aktarma, anılama ve anlamaya hiçbir katkıda bulunmamaktadır. Bunun yerine "Rabbinin uyarısı" veya "koruması"⁷¹ demek daha uygun olur.

4. "Bize bunun yorumunu haber ver...dedi."⁷² Türkçe'de "yorumunu haber ver" diye bir ifade tarzı yoktur. Fakat, "bize bunu yorumla"⁷³ veya "bize bunun yorumunu yap" denir.

XI- Üslup Birliğine Uymamak

Bilindiği gibi cümle ve paragraflarda aynı üsluba dikkat etmek gerekir. Yusuf sûresi 26. ve 30. ayetlerde "ravede" fiili ortak kullanılmıştır. Mütercimler birincisini "arzusunu elde etmek istedi" şeklinde tercüme etmişler. İkincisini ise "delikanlısından murat almak istemiş" şeklinde çevirmişlerdir. Üslup birliği açısından her iki ayet de aynı ifadeyle çevrilmelidir.

XII-Özne-Yüklem Uyumuna Dikkat Etmemek

Bir cümlede özne ve yüklem gibi iki önemli unsurun birbiriyle uyumu şarttır. Bunun aksi uyumsuzluktur. Örneğin "Öğretmenin yaşam koşullarının artırılması gerekir" cümlesinde özne-yüklem uyumsuzluğu vardır: "Yaşam koşulları" ile "artırılmak" arasında bir münasebet yoktur. Yaşam koşulları artırılmaz, düzeltilir.⁷⁴

1. "**Bir kervan gelmiş sucularını suya göndermişlerdi...**"⁷⁵ Özne tekil, yüklem çoğul. Doğrusu "bir kervan geldi sucularını suya gönderdi..." şeklidir. Çünkü kervan tekil bir kelimedir.

2. Zindandaki iki delikanlı rüyalarını yorumlamasını isterken "...**Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz**" **dedi.**"⁷⁶ şeklinde bozuk bir meâl yapılmış. "Biz" çoğul olup yüklemi de "dediler" olmalıydı. Çünkü Türkçe'de iki kişi çoğul sayılır.

3. "...sonra da **hepsi ona döndürülürler.**"⁷⁷ Burada özne, tekil kelime olan "hep-

69 Yusuf, 12/24.

70 Muhammed Esed, *Kur'anın Mesajı, (Meâl)* çev., Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yay., İstanbul 1996.

71 Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefasir*, Daru'l-Kur'ani'l-Kerim, Beyrut 1981, II, 47.

72 Yusuf, 12/36.

73 Aynı mütercimler 43. ayette "rüyamı bana yorumlayın dedi" şeklinde doğru bir çeviri yapmışlardır.

74 Korkmaz, Zeynep, *Türk Dili*, 295.

75 Yusuf, 12/19.

76 Yusuf, 12/36.

77 En'am, 6/36.

si" dir; dolayısıyla yüklem de "döndürülür" olmalıydı. "Hiçbiri" ve "hepsi" gibi sözcüklerin yüklemeleri tekil gelir. Örneğin "Hepsi, padişaha bağlılığı kutsal bir görev saymıştır" ⁷⁸ cümlesinde "hepsi"nin yüklemi "saymıştır" fiili tekil olarak kullanılmıştır.

XIII-Zaman Uyumuna Dikkat Etmek

1. "Kral **"ben rüyamda yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yediğini ayrıca yedi yeşil başak ve yedi kuru başak görüyorum ey ileri gelenler ...rüyamı yorumlayın."** ⁷⁹ Şimdi burada dikkat edilirse "görüyorum" fiil kipi kullanıldığı zaman sanki şu anda rüya görüyor gibi bir durum oluşmaktadır. Hakikatte ise kral rüyayı geçmiş bir zaman diliminde görmüştür. Dolayısıyla doğru çeviri "ben rüyamdagördüm" olmalıydı.

2. "Andolsun ki, onlardan sana kim uyarırsa sizin hepinizi cehenneme **doldururum.**" ⁸⁰ Ayetin bağlamındaki aynı sûrenin 16. ve 17. ayetleri gelecek zaman kipi ile çevrilmiş *le eq'udenne* (oturacağım) *la tecidu* (bulamayacaksınız). Fakat bu ayet, geniş zamanla çevrilmiş (*le emleenne*=doldururum). Halbuki bu fiillerin hepsinin çatısı/kipi aynıdır. Buna göre doğru meâl " seni ve sana uyanları, (hepinizi) cehenneme dolduracağım/atacağım" olmalıdır.

XIV-Gereksiz Sözcük Kullanmak

Özdeş anlamlı dil öğelerinin bir arada kullanılması ya da görevi olmayan bir sözcüğe yazıda yer verilmesi, anlatımın gücünü azaltır. Sözü gereksiz yere uzatır. İçinde gereksiz sözcükler bulunmayan yazı daha etkili ve inandırıcı olur. Gereksiz olan sözlerle eskiden haşiv denirdi. ⁸¹

1. "Sonra onlar, Yusuf'un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra **yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.**" ⁸² "Yine de" ve "mutlaka" şeklinde iki teyid sözcüğüne gerek yoktur. "Yine de" sözcüğü çıkarıldığında anlam bozulmakta fakat "mutlaka" kelimesi çıkarıldığında anlam bozulmamaktadır. Dolayısıyla "mutlaka" kelimesi gereksizdir.

2. "...şimdi tadın. **Artık bundan sonra yalnızca azabınızı artıracamız**" ⁸³ ayetinde "artık" sözcüğü gereksizdir. "Bundan sonra" sözcüğünde aynı anlam zaten vardır. "Artık" kelimesini atıp okuyalım: "...şimdi tadın. Bundan sonra yalnızca azabınızı artıracamız." Görüldüğü gibi anlamda bir bozulma olmamaktadır. "Ben bundan böyle artık yamalı papuçla dolaşmaya niyetli değilim" cümlesinde "bundan böyle" ve "artık" sözlerinden biri gereksiz değil mi? ⁸⁴

78 Tane, Vahit, *Türkçe-Edebiyat*, 187.

79 Yusuf, 12/43.

80 A'raf, 7/18.

81 Aksoy, Ömer Asım, *age.*, 85.

82 Yusuf, 12/35.

83 Nebe, 78/30.

84 Aksoy, Ömer Asım, *age.*, s. 98.

3. "Kıyameti gördükleri gün onlar, *sanki dünyada ancak bir akşam, yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış gibidirler*"⁸⁵ ayetinde de "sanki" ve "gibidirler" sözcüklerinden birisi gereksizdir. Ayetin asıl anlamına daha uygun olduğundan "sanki" kelimesi, kalmalı "gibidirler" sözcüğü atılmalıdır.

4. "Bunları sizin için ve hayvanlarınız için bir yarar kaynağı yaptı."⁸⁶ Burada da gereksiz yere edat kullanıldığından anlatım bozulmuştur. Tamlayanlar arasında "ve" bağlacı olduğu için ikisi de aynı edatı kullanabilir. Buna göre doğru meâli "bunları sizin ve hayvanlarınız için bir yarar kaynağı yaptı" şeklinde olabilir.

5. "orada ne bir serinlik ve ne de içecek bir şey tadacaklar!"⁸⁷ Burada gereksiz bağlaç kullanılmıştır. Kalıp "ne... ne"⁸⁸ kalıbıdır dolayısıyla "ve" bağlacının kullanımı gereksizdir.

XV- Yanlış Kelime Kullanmak

Belirtilecek kavram için en uygun sözcüğün seçilmemiş olması⁸⁹ da dil yanlışlarından-
dandır.

1. "Hani, sizi azabın en kötüsüne uğratan, kadınlarınızı sağ bırakıp, oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden kurtarmıştık. Bunda, size Rabbinizden (gelen) büyük bir imtihan vardı."⁹⁰ Burada gayet açık bir şekilde görüldüğü gibi bu kısım "*sizi azabın en kötüsüne uğratan*" olarak çevrilmiş. Yani "azap" ismi "uğratma"⁹¹ fiili ile beraber kullanılmıştır. Oysa Türkçe'de "azap" kelimesi "uğratmak" fiili ile kullanılmaz. Örneğin "Sizi işkencenin en kötüsüne uğratan" şeklindeki bir ifade yanlıştır. Fakat "azap etmek" veya "işkence yapmak" şeklinde ifadeler bulmak mümkündür. "Azap" kelimesini "etme"⁹² fiili ile kullanmak daha yaygındır.

Mütercimler, Arapça sentaksın etkisinde kalarak ayetin son kısmını da Türkçe'ye bozuk bir tercüme ile aktarmışlar; şöyle ki: "*Bunda, size Rabbinizden (gelen) büyük bir imtihan vardı.*" Bu ne derecede Türkçe'dir? Halbuki doğrusu "Bu, Allah'ın sizi (denemek için) tabi tuttuğu büyük bir bela ve imtihandır" şeklinde olabilirdi.

2. "...Ayetlerimizi de *alabilirdiğine* yalanlamışlardı."⁹² Bilindiği gibi "alabilirdiğine" sözcüğü nicelik bakımından kullanılır; fakat "olabilirdiğince" sözcüğü nitelik yönüyle kullanılır. Burada, ayetler söz konusu olduğuna göre onların niteliği inkâr edilmekte-

85 Naziat, 79/46.

86 Naziat, 79/33.

87 Nebe, 78/24.

88 Tane, Vahit, age., s. 141.

89 Aksoy, Ömer, Asım, age., s. 61.

90 Bakara, 2/49.

91 Nisa, 4/173 ve Maide, 5/32. de de aynı hatalar yapılmış. Lanet kelimesi de uğratmak fiili ile kullanılmış ki, bu da yanlıştır. Bk. Kasas, 28/42.

92 Nebe, 78/28.

dir. Dolayısıyla nicelik değil, nitelik söz konusudur. Böyle olunca çeviride "olabildiğince" kelimesi kullanılmalıdır.

XVI- Özne Eksikliği

Özne yanlışları, cümlede özne bulunmaması ya da özne olamayacak bir sözcüğün özne gibi kullanılması durumlarında görülmektedir. Örneğin "*Besim Atalay'ın Öztürkçe Kur'an çevirisindeki anlaşılmayan bazı kelimeler düzeltilerek yeniden basılmış.*" Bu, ünlü bir yazarımızın sözüdür. Yeniden basılan nedir? Yazıya göre "anlaşılmayan bazı kelimeler". Oysa yazar böyle demek istemiyor. "Kur'an çevirisi yeniden basılmış" demek istiyor. Yani cümlemin öznesi "Kur'an çevirisi" olduğu hâlde bu yazıda "bazı kelimeler"miş gibi görünüyor. Cümleyi şöyle düzeltmek gerekiyor: "*Besim Atalay'ın Öztürkçe Kur'an çevirisi-anlaşılmayan bazı kelimeler düzeltilerek-yeniden basılmış.*"⁹³

1. "...sonra kendilerine verilenle sevinip şımardıkları sırada onları ansızın yakaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar."⁹⁴ Çeviride özne rolünde bir kelime bulunmamaktadır. Doğrusu "...bir anda **onlar** tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar" olmalıydı.

2. "*Nice memleketleri helâk ettik. Onlara azabımız gece uykusuna dalmışken, yahut gündüz istirahat halinde iken gelmişti.*"⁹⁵ Uykuya dalanlar ve istirahat halinde olanlar kimdir? sorusunun cevabı daha doğrusu öznesi cümlede yer almamaktadır. "Azap" özne olmaz. Çünkü "Azap" dalmaz, istirahat da etmez. Dolayısıyla doğru tercümesi "...azabımız onlara gelince **onlar** gece uykusuna dalmışken .." olmalıydı.

XVII- Nesne Eksikliği

"*Andolsun senden önce de birçok peygamber alaya alınmıştı da onlarla alay edenleri, alay ettikleri şey kuşatıp mahvetmişti.*"⁹⁶ Doğru çeviri "...alay ettikleri şey **onları** kuşatıp mahvetmişti" şeklinde "onları" nesnesini almalı. Bu şekildeki bir çeviri, hem sentaksa/söz dizimine uygundur hem de Arapça bilmeyenler için daha yararlıdır.

XVIII-Belirtili Nesne Eksikliği

"*Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp, yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar.*"⁹⁷ Bu ayette belirtili nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu görülmektedir. Buna göre doğrusu "...yahut tartıp verdikleri zaman **onu** eksik ölçüp tartarlar" şeklinde olmalıdır.

93 Aksoy, Ömer Asım, age., s. 133.

94 En'am, 6/44.

95 A'raf, 7/4.

96 En'am, 6/10.

97 Muttaffin, 83/3.

XIX-Dolaylı Tümleç Eksikliği

1. "...Bak biz ayetleri *değişik biçimlerde nasıl açıklıyoruz, sonra onlar nasıl yüz çeviriyorlar?*"⁹⁸ Neden yüz çeviriyorlar sorusunun cevabı yoktur. Fakat "*sonra onlar ayetlerden nasıl yüz çeviriyorlar*" şeklinde (tümleçli) olarak tercüme edilseydi anlaşılması daha kolay olurdu.

2. "*Şeni Rabbine iletayim de ona karşı derinden saygı duyup korkasın!*"⁹⁹ Bu cümle, dolaylı tümleç eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğuna sahiptir. Doğrusu "*...ona karşı saygı duyup **ondan** korkasın*" olmalıydı.

3. "*Fakat o Musa'yı yalanladı ve isyan etti*"¹⁰⁰ Burada da tümleç eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Doğrusu "*fakat o, Musa'yı yalanladı ve **ona** isyan etti*" olmalıydı.

XX-Tamlama Hatası

"Andolsun ki, senden önce de **birçok peygamberler** yalanlanmıştı da onlar yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine karşı sabretmişler ve nihayet kendilerine yardımımız yetişmişti..."¹⁰¹ Burada "birçok" sözcüğü zaten çoğulluk bildirir. Dolayısıyla "birçok peygamberler" tamlaması yanlış olur. Nitekim, birkaç adamlar, her fikirler¹⁰² gibi sıfat tamlamaları yanlıştır.

Sonuç olarak, daha güzel ve daha doğru meâllerin yazılıp halkımızın istifadesine sunulması dilek ve temennilerimle hepinize saygılar sunarım...

98 En'am, 6/46.

99 Naziat, 79/19.

100 Naziat, 79/21.

101 En'am, 6/34.

102 Korkmaz, age., s. 296.